

۹۷, ۱, ۱۴

به نام حروف و جان و

از برگ برگ کهنه کتاب

یادنامه محمود موسوی

به کوشش:

مهدی موسوی

محمد موسوی

علی موسوی

نشر

۱۳۹۷

سرشناسه: موسوی، سیدمحمد، ۱۳۵۱ اردیبهشت -
 عنوان و نام پدیدآور: از برگ برگ کهنه کتاب: یادنامه محمود موسوی / به کوشش محمد موسوی، علی موسوی، مهدی موسوی.
 مشخصات نشر: تهران: نشر علم، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص.
 شابک: 978-964-224-886-5
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: موسوی، سیدمحمد، ۱۳۱۶ - ۱۳۹۴ - یادنامه‌ها.
 موضوع: باستان‌شناسان - ایران - سرگذشتنامه.
 موضوع: Archaeologists - Iran - Biography
 شناسه افزوده: موسوی، سیدعلی، ۱۳۴۶ -
 شناسه افزوده: موسوی، سیدمهدی، ۱۳۵۵ فروردین -
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ م ۸ / م ۱۱۵ CC
 رده‌بندی دیویی: ۹۳۰ / ۱۰۹۲
 شماره تاشناسی ملی: ۴۸۳۴۲۸۲

از برگ برگ کهنه کتاب

یادنامه محمود موسوی

به کوشش:

مهدی موسوی، محمد موسوی، علی موسوی

صفحه‌آرایی: مهدی قربانی تبار

چاپ و صحافی: رامین

لیتوگرافی: سحر گرافیک

تیراژ: ۵۵۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شابک: ۵ - ۸۸۶ - ۲۲۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری،

بن‌بست گرانفر، پلاک ۴   تلفن: ۶۶۴۱۲۳۵۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

مقدمه	۵
به صد فانوس نیاییم آنچه گم کردیم	۷
پنجاه سال دوستی با محمود موسوی	
عهد پدر یاد دارم همی	۱۳
مسئولیت و وظیفه دشوار محمود موسوی	۲۵
محمود موسوی از نسلی عجیب	۲۹
متر یا فیض باقرزاده به مناسبت درگذشت محمود موسوی	۳۱
متن پیرامون رومی و شعر او به مناسبت درگذشت محمود موسوی	۳۲
ویژگی‌های کتابت و نسخه‌های شهر خفته در تاریخ	۳۳
حفاری در جانب غربی مجموعه یادمانی شیخ صفی در اردبیل	۳۹
تسویه حساب با هیئت فرانسوی شوش	۴۵
سفر ایلام در معیت لوئی وانگنبرگ (پائیز ۱۳۴۶)	۵۵
گفت‌وگو با محمود موسوی	۶۷
در منتهای سکوت و خاموشی	۹۳
قصه‌های زندگی	۱۰۱
برگ‌هایی از خاطرات محمود موسوی	۱۱۱
به دنبال سرنوشت	۱۲۵
اشعاری از محمود موسوی	۱۳۱
تصاویر	۱۹۱

آری "جهان دمیست". کتاب حاضر ثبت لحظه‌هایی است از زندگی سید محمود موسوی، باستان‌شناس ادیب یا ادیب باستان‌شناس. او که باستان‌شناسی را تحصیل و تجربه کرده و در گوشه و کنار این دهر پنهان‌رنگ زده بود، کند و کاو و غور در احوال گذشتگان برایش قدمی بود در طریق کسب معرفت و حکمت و در صدف خویش گوهر ساختن. خودش می‌گفت توشه‌ای و گوشه‌ای می‌خواست. روزگار کوره‌راه‌های پرپیچ زندگی کوشید تا خوشه‌ای از مواهب این عالم بچیند. تاریخ می‌دانست که ادیب به شعر می‌گفت و روان و شیرین می‌نوشت. مثنوی مولانا را به راحتی می‌خواند و می‌فهمید و با مذهب و تمثیلات و رموز آن آشنا بود. بسیاری از اشعار فردوسی و غزلیات حافظ را از بر بود. با همه معارف معروف معاصر آشنا بود و با بعضی از آنان چون اخوان ثالث، نصرت رحمانی و احمد شاملو دوستی و آشنایی داشت. فلسفه می‌دانست و حکمت و عرفان، هنر و زیبایی را تحسین می‌کرد. از نغمه‌های دل‌انگیز آثار موسیقی سنتی ایران و کلاسیک غرب لذت می‌برد. ذوق جمع‌آوری کتاب داشت. به قرن حافظ ای‌کاش از او می‌پرسیدیم که "این جام جهان‌بین به تو کی داد حکیم؟"

مجلد حاضر که به همت برادرانم، محمد و مهدی مرسوی، نگاشته و تدوین شده، شامل هفده فصل است که مطالب آن یا درباره احوال و آثار پدرم از قول دیگران، یا خاطرات و نوشته‌ها و اشعار است از خود او که برای اولین بار چاپ می‌شود. شب یادبودی به نوشتن آقای علی دهباشی در قالب یکی از شب‌های بخارا در دی ماه ۱۳۹۴ در موقوفات افشار برگزار شد. بخشی از سخنرانی‌های قرائت شده در آن مجلس در این مجلد آمده است. از آن جمله‌اند سخنرانی شایسته آقای دکتر صادق ملک شه میرزادی، هم‌کلاس و دوست دیرین پدرم، استاد دانشگاه تهران و از باستان‌شناسان برجسته، سخنرانی ناصر نوروززاده چگینی (از باستان‌شناسان پیشکسوت سازمان میراث فرهنگی کشور) درباره سهم و نقش محمود موسوی در نظم و شکل‌گیری بدنه تشکیلات باستان‌شناسی در سال‌های پرتلاطم انقلاب و سپس تأسیس سازمان میراث فرهنگی و نیز سخنرانی و پیام‌های پرشور آقای دکتر حکمت ملاصالحی، استاد دانشگاه، آقای دکتر فیروز باقرزاده (بنیانگذار و مدیر اسبق مرکز باستان‌شناسی ایران) و بالاخره آقای دکتر رمی بوشارلا (باستان‌شناس و عضو مرکز ملی مطالعات علمی فرانسه). پدرم عاشق نوشتن بود و هر اتفاق کوچکی را در دفتر خاطرات سالانه خود ولو در

حد یک سطر ثبت می‌کرد. با اجازه و به کمک مادرم، از او دو دفتر خاطرات سال‌های ۱۳۴۶ و ۱۳۴۷ را پیدا کرده و بخش‌هایی از آن را برای چاپ انتخاب کردیم. برادرم مهدی برگ‌هایی از خاطرات حرفه‌ای او را از لابه‌لای دفترها و دیگر نوشته‌های پراکنده یافت و آماده چاپ نمود. پدرم عهده‌دار سمت‌ها و مسئولیت‌هایی در طول چهار دهه زندگی حرفه‌ای خود بود و خاطرات او از آن دوران، برای تاریخچه تشکیلات باستان‌شناسی ایران ارزشمند است. برای مثال شرح سفر به لرستان و شرکت در کاوش‌های بلژیکی محوطه بنی سورمه یا یادداشت‌های او از فصل بررسی با هیئت باستان‌شناسی آمریکایی در آذربایجان و کردستان و همچنین شرح سفر "خلع ید" از هیئت فرانسوی شوش از خواندنی‌ترین بخش‌های خاطرات اوست. نقد و تحلیل کتاب توس به قلم برادرم مهدی فرستی است برای معرفی دوباره این کتاب کم‌شناخته اما ارزشمند. پدرم در واپسین سال‌های عمر خود صد داشت کتاب توس را بازبینی و آماده چاپ مجدد کند. مقاله "ویژگی‌های کتاب توس: شهر خفته د. تاریخ" پیش درآمدی است جهت احقاق همین منظور.

آب دریا را اگر نتوان کشید
هم به قدر تشنگی باید چشید

علی موسوی